

หนอนตายหยาก

ชื่อวิทยาศาสตร์: *Stemona aphylla* Craib

วงศ์: Stemonaceae

ชื่ออื่น: เครือปung¹

พืชใช้ลำต้นพันหลักเป็นเกลียวขึ้นไป ลำต้นและใบเกลี้ยงไม่มีขน ใบออกสลับ แผ่นใบรูปไข่ โคนใบเว้าเป็นรูปหัวใจ ดอกออกเป็นช่อ กลีบเลี้ยงสีชมพูหรือสีชมพูอมเหลืองหรือสีม่วงอมเขียว มีรากสะสมอาหารรูปร่างยาว¹

ส่วนที่ใช้: ราก

สรรพคุณ: รสเมาเบื่อ แก้โรคผิวหนัง น้ำเหลืองเสีย ผื่นคัน กำจัดเชื้อพยาธิภายใน ฆ่าหิด เหา²⁻⁵

ข้อควรระวัง: การใช้หนอนตายหยากต้องอยู่ภายใต้การดูแลของแพทย์พื้นบ้านหรือแพทย์แผนไทยที่มีประสบการณ์การใช้และต้องปรุงที่ถูกต้องวิธีเพื่อลดพิษหรือขจัดพิษก่อนใช้

ข้อมูลเพิ่มเติม: หนอนตายหยากมีหลายสายพันธุ์¹ กลุ่มสารสำคัญที่พบในรากหนอนตายหยากเป็นกลุ่มสารอัลคาลอยด์ (alkaloids) ที่มีชื่อว่า *Stemona alkaloids*⁶ หนอนตายหยากใช้เป็นตัวยาหนึ่งในตำรับยารักษาโรคผิวหนัง ใช้รมริดสีดวงทวาร¹⁻⁵ ได้แก่ *Stemona tuberosa* หนอนตายหยากที่มีฤทธิ์กำจัดแมลงศัตรูพืชและแมลงพาหะนำโรคที่ตี⁷⁻¹⁰ ได้แก่ *Stemona collinsiae*

เอกสารอ้างอิง

- ¹ Inthachub P and Duyfjes BEE. Stemonaceae. In: Santisuk T and Larsen K, editors. Flora of Thailand Volume eleven part one. Bangkok: Prachachon Co. Ltd.; 2011.
- ² วุฒิ วุฒิชัยธรรมเวช. ร่วมอนุรักษ์มรดกไทย สารานุกรมสมุนไพร รวมหลักเภสัชกรรมไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์
- ³ ถนอมจิต สุภาวิตา. พืชสมุนไพร. สงขลา: ภาควิชาเภสัชเวทและเภสัชพฤกษศาสตร์ คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์; 2545.
- ⁴ นิจศิริ เรืองรังสีและพะยอม ตันติวัฒน์. พืชสมุนไพร. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียน สโตร์; 2536.
- ⁵ สุนทรี่ สิงหบุตร. สรรพคุณสมุนไพร 200 ชนิด. กรุงเทพมหานคร: บริษัท คุณ 39 จำกัด; 2536.
- ⁶ Greger H. Structural relationships, distribution and biological activities of *Stemona* alkaloids. *Planta Med* 2006; 72 (2): 99-113.
- ⁷ Jiwajinda S, Hirai N, Watanabe K, Santisopasri V, Chuengsamarnyart N, Koshimizu K, Ohigashi H, Occurrence of the insecticidal 16, 17-didehydro-16(E)-stemofoline in *Stemona collinsiae*. *Phytochemistry* 2001: 56 (7); 693-695.
- ⁸ Brem B, Seger C, Pacher T, Hofer O, Vajrodaya S, Greger H. Feeding de-terrence and contact toxicity of *Stemona* alkaloids a source of potent natural insecticides. *J Agric Food Chem* 2002: 50; 6383-6388.
- ⁹ Phattharaphan N, Pitiyont B, Visetson S. Potential of *Stemona* sp. for *Plutella xylostella* control. *J Biopest* 2010; 3 (1): 278-281.
- ¹⁰ Sakulpanich A, Attrapadung S, Gritsanapan W. Insecticidal activity of *Stemona collinsiae* root extract against *Parasarcophaga ruficornis* (Diptera: Sarcophagidae). *Acta Tropica* 2017: 173; 62-68.